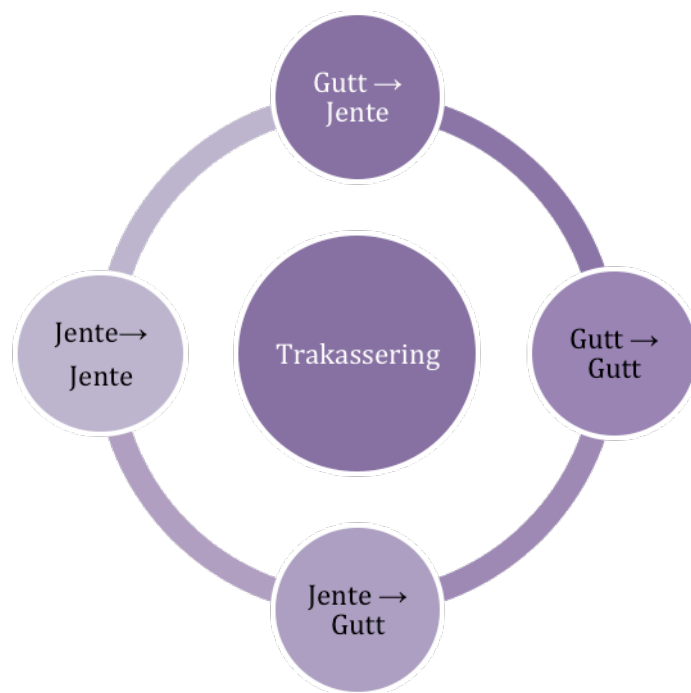

Resultater fra prosjekt Seksuell helse og trakassering
i videregående opplæring 2013-2014

Mons Bendixen & Leif Edward Ottesen Kennair
PSYKOLOGISK INSTITUTT

Trondheim, oktober 2014

ISBN 978-82-8094-018-6 (pdf)

RAPPORTENS INNHOLD

FORORD	2
BAKGRUNN	3
Avklaring av begreper	5
Formålet med denne studien.....	6
METODE	8
Respondenter og prosedyre for gjennomføring.....	8
Demografiske forhold.....	9
Seksuell identitet: orientering/ legning og seksuell tiltrekning	10
Oversikt over studiens variabler og begreper.....	12
RESULTATER	14
1. Utsatt for seksuell trakassering: elevdata.....	14
2. Seksuell trakassering av andre: elevdata.....	24
3. Utsatt for seksuell trakassering fra elever og andre ansatte: Ansattedata.....	31
DISKUSJON	34
Hovedfunn.....	34
Mulige begrensninger	34
Trakassering mellom elever av samme kjønn versus mellom elever motsatt kjønn	35
Forebyggende strategier	37
Konklusjon.....	38
REFERANSER	39

Forord

En sentral målsetting med denne studien har vært å se på utviklingsmønsteret av seksuell trakassering blant videregående elever i Sør-Trøndelag i perioden etter forrige datainnsamling høsten 2007. Dette er en ny kartlegging av seksuell trakassering på oppdrag av fylkesdirektøren for opplæring og i samarbeid med styringsgruppen for prosjektet «Seksuell helse og trakassering i Sør-Trøndelag». Datainnsamlingen foregikk i perioden våren-2013 til våren-2014. Denne kartleggingen av seksuell trakassering og seksuell tvang har liksom den forrige også et utvalg videregående skoler i Sør-Trøndelag.

Vi ønsker å takke Sør-Trøndelag fylkeskommune og styringsgruppen for oppdraget og for delfinansiering av datainnsamlingen. Vi ønsker også å takke styringsgruppen for prosjekt «Seksuell helse og trakassering i Sør-Trøndelag» som har gitt verdifulle innspill til innholdet i det benyttede spørreskjemaet. En takk rettes også til de skolene som så muligheten for å delta i kartleggingen tross en travel skolehverdag og mange konkurrerende forespørsler. Ikke minst retter vi en stor takk til alle elever og ansatte som tok seg tid til å besvare et spørreskjema som ikke bare var omfattende og tidkrevende, men som også inneholdt mange nærgående og følsomme spørsmål om seksualitet og helse.

Mons Bendixen
Førsteamanuensis

Leif Edward Ottesen Kennair
Professor

BAKGRUNN

Bakgrunnen for vår forrige undersøkelse var at Stortinget ba regjeringen sette søkelys på problematikken omkring kjønnsrelatert mobbing i 2006 (B.innst.S.nr.12, 2005-2006, kap. 226). Fylkestinget i Sør-Trøndelag vedtok i desember 2006 at Sør-Trøndelag fylkeskommune skulle starte et arbeid mot seksuell trakassering i skolen. Arbeidet skulle bidra til økt kompetanse og bevissthet i skolen om fenomenet, og integreres i skolens helsearbeid. For å følge opp FT-vedtaket ble det i mai 2007 opprettet et prosjekt. NTNU, Psykologisk institutt ved Mons Bendixen og Leif Edward Ottesen Kennair, ble engasjert for å kartlegge forekomsten av seksuell trakassering blant elever og ansatte i de videregående skolene i fylket. Resultatene av den kvantitative undersøkelsen ble offentliggjort i en rapport (Bendixen & Kennair, 2008). Undersøkelsen ble fulgt opp av en kvalitativ intervjuundersøkelse omkring bruk av seksuelt nedsettende ord og uttrykk (Bendixen & Kennair, 2009). Rapportene konkluderte med at seksuell trakassering var et omfattende problem blant elever i videregående skole i Sør-Trøndelag. Ansatte oppga også å være utsatt for seksuell trakassering fra elever.

I 2007-2010 vedtok Bystyret i Trondheim kommune et 3-årig prosjekt, «Seksualisert trakassering og undervisning om seksualitet». I prosjektperioden ble det blant annet utarbeidet en undervisningsperm for ungdomsskoletrinnet (Trondheim kommune og LLH Trøndelag, 2010). Sør-Trøndelag fylkeskommune var representert i styringsgruppa og arbeidsgrupper.

Sør-Trøndelag fylkeskommune har fulgt opp resultatene fra undersøkelsene med flere politiske vedtak:

- I 2010 kom «Handlingsplan mot seksuell trakassering blant elever og ansatte i videregående opplæring i Sør-Trøndelag fylkeskommune». Den inneholdt handlingsrettede og forebyggende tiltak mot seksuell trakassering blant elever og ansatte i videregående opplæring i Sør-Trøndelag fylkeskommune og er forankret i Opplæringslova §9a om elevens læringsmiljø og Arbeidsmiljølovens §4-3. Fylkesrådmannen ønsket med handlingsplanen å signalisere at krenkende oppmerksomhet og atferd av seksuell karakter skal tas alvorlig. Alle skoler skal aktivt utvikle sitt skolemiljø, og er forpliktet til å ha regler og prosedyrer for behandling av krenkende atferd.
- I 2012 ble *Retningslinjer for håndtering av seksuell trakassering av*

læringer/lærekandidater og de som jobber med opplæring i bedrift utarbeidet.

- I juni 2012 vedtok Fylkestinget ble *Ramme for skolens handlingsplan mot krenkende atferd*. Denne er bindende for alle de offentlige videregående skolene i Sør-Trøndelag
- I juni 2012 vedtok Fylkestinget at alle skoler skal ha en fagleder med ansvar for elevdemokrati og helhetlig læringsmiljø

Ut over de politiske vedtakene ble prosjektet «Seksuell helse og trakassering i Sør-Trøndelag» gjennomført i perioden 2011-2014. Prosjektet har hatt fokus på å bidra med økt kompetanse og økt bevissthet om seksuell helse og trakassering blant skoleledere, lærere og elever. Prosjektet har også lagt vekt på å videreutvikle systemer og strategier, samt tilby elever bedre undervisning. Et eget ressurshefte om seksualundervisning i videregående opplæring i Sør-Trøndelag fylkeskommune er under utvikling og skal etter planen ferdigstilles høsten 2014.

Forskning på seksuell trakassering har i stor grad fokusert på menns trakassering av kvinner eller gutters trakassering av jenter. Denne forståelsen av fenomenet opprettholdes dermed av forskningens begrensede fokus. Den eneste måten å utvide vinduet for forståelse er å faktisk undersøke hvordan seksuell trakassering og seksuell (fysisk) tvang foregår overfor gutter/menn liksom overfor jenter/kvinner, samt studere trakassering overfor medlemmer av samme kjønn. Studien til Bendixen and Kennair (2008) var den første som systematisk karta jenters trakassering gutter og andre jenter, og hvordan gutter trakasserer andre gutter. Funnene fra studien ga oss nyttig informasjon som fikk grundigere behandling i en internasjonal fagartikkel (Kennair & Bendixen, 2012); se også Kennair (2014). Vi tror fremtidig forskning derfor må ta utgangspunkt i en utvidet forståelse av seksuell trakassering. Ikke minst er det viktig å undersøke om det kan være andre mekanismer som regulerer likekjønnet trakassering fra trakassering av motsatt kjønn (Archer, 2004; Bendixen & Kennair, in press; Kennair & Bendixen, 2012).

Med utgangspunkt i vår første studie gjennomført i 2007, som resulterte i de to rapportene nevnt over, og nyere undersøkelser spesielt av vold og overgrep (Pape & Stefansen, 2004; Stefansen, 2007; Steine et al., 2012; Thoresen & Hjemdal, 2014) har vi de seneste årene fått en god kunnskap om hvor omfattende seksuell (fysisk) tvang er her til lands. Før vår forrige rapport kunne Helseth (2007) i sin rapport om kjønnsrelatert mobbing på oppdrag fra

Utdanningsdirektoratet kun vise til kun én norsk studie som direkte omhandlet seksuell trakassering (Fasting, Brackenridge, & Sundgot-Borgen, 2003). Men tross kartleggingen høsten 2007 og de påfølgende rapportene, er vår kunnskap om seksuell trakassering fortsatt mangelfull, spesielt med tanke på effektive forebyggende tiltak. Alle gode intervensjoner som blir utviklet for å redusere sosiale problemer bygger på evidensbasert kunnskap. Tverrsnittstudier kan gi oss viktig evidens, men kunnskap om utviklingsmønstre på individuelt nivå krever langsgående studier med gjentatte målinger av de samme individene over tid.

I den hensikt å se på utviklingsmønsteret av seksuell trakassering blant elever i videregående opplæring i Sør-Trøndelag i perioden etter datainnsamlingen høsten 2007 har vi gjennomført en ny undersøkelse på oppdrag av fylkesdirektøren for opplæring og i samarbeid med styringsgruppen for prosjektet «Seksuell helse og trakassering i Sør-Trøndelag». Datainnsamlingen foregikk i perioden våren-2013 til våren-2014. Denne kartleggingen av seksuell trakassering og seksuell tvang har liksom den forrige også et utvalg videregående skoler i Sør-Trøndelag. Som i rapporten fra 2007-studien (Bendixen & Kennair, 2008) gjengir vi her en rekke funn fra kartleggingen – denne gangen med et enda tydeligere fokus på hvordan seksuell trakassering skjer overfor medlemmer av samme kjønn (gutt-gutt, jente-jente) og overfor motsatt kjønn (gutt-jente, jente-gutt).

Avklaring av begreper

Vi har også denne gang fulgt Helseth (2007) sin definisjon av seksuell trakassering. Hun definerer dette som ”*seksuelle eller kjønnede tilnærmelser som er uønskede, truende eller uvelkomment for den som blir utsatt* (s. 18).”

Seksuell trakassering deles gjerne inn i tre former med verbale, ikke-verbale og fysiske elementer (Fitzgerald, Swan, & Magley, 1997). Verbale uttrykk omfatter direkte bruk av kjønnede ord som ”hore” og ”homse”, kommentarer om kropp, utseende eller privatliv, samt forslag/krav om seksuelle tjenester. Ikke-verbale former omfatter visning av pornografiske bilder, og mer indirekte former som omfatter mottak av telefoner, SMS, Chat, etc. med seksuelt innhold, ryktespredning og at noen legger ut bilder med seksuelt innhold av personen på internett eller sprer dette via mobiltelefon. Fysiske former for trakassering omfatter ufrivillig seksuell kontakt som klemming, beføling av bryster eller underliv, samt kyssing.

Disse formene for trakassering grenser opp mot seksuelle overgrep og krenkelser. Tvang til samleie eller munnsex mot sin vilje blir omtalt som grove seksuelle overgrep i litteraturen (Mossige & Stefansen, 2007) og benevnes oftest som voldtekt. Straffelovens § 192 definerer voldtekt som å skaffe seg seksuell omgang ved vold eller ved truende atferd, eller å ha seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller ved vold eller ved truende atferd få noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre tilsvarende handlinger med seg selv. Samleie defineres i straffeloven som vaginalt eller analt samleie, innføring av penis i munn og innføring av gjenstand i skjede eller endetarmsåpning.

Formålet med denne studien

Formålet med denne studien var primært å følge opp forrige studie for å se på eventuell ending i nivået av seksuell trakassering og seksuell tvang blant elever og ansatte i videregående opplæring i Sør-Trøndelag. Siden forrige undersøkelse har skolene hatt mer fokus på trakassering blant annet gjennom et eget undervisningsopplegg omkring seksualitet utviklet for grunnskolen og videregående skole (Trondheim kommune og LLH Trøndelag, 2010) og andre tiltak beskrevet i handlingsplanen. Det er av interesse å se om dette arbeidet har båret frukter i form av en positiv (reduserende) effekt på nivået av seksuell trakassering.

Det er også slik at vi på bakgrunn av forrige undersøkelse har en bedre forståelse av fenomenet seksuell trakassering og en rekke av risikofaktorene og konsekvensene av trakassering. Vi vet nå mer og hvem som utfører og som hvem som utsettes for trakassering og hvilke faktorer som trolig ikke er av betydning. Den nye kartleggingen av omfanget av ulike spesifikke former for seksuell trakassering blant elever i den videregående skolen i Sør-Trøndelag er blitt enda mer presis i forhold til å kunne si noe om hvilket kjønn som gjør hva og mot hvilket kjønn, og vi har også utvidet antallet relevante risikofaktorer. Vi er fremdeles opptatt av spørsmålet fra sist: hvem er det som utsettes for seksuell trakassering, og hvem er det som utfører slik trakassering. Også i denne omgangen er det viktig å kartlegge et bredt spekter av seksuelt ubehagelige opplevelser, trakassering og krenkelser. Seksuell trakassering med digitale medier (mobiltelefon og internett) kartlagt liksom høsten 2007 (omtales som 2007-studien eller 2008-rapporten i det videre).

Tidligere studier har i all hovedsak rettet søkelyset mot de som er utsatt for trakassering og overgrep og i stor grad oversett behovet for å kartlegge utøverne av slike

handlinger. Denne studien ser i likhet med 2007-studien både på de som utsettes for denne typen trakassering og de som utsetter andre for den. Et viktig mål med undersøkelsen har vært å studere om grupper av elever er mer utsatt for seksuelle trakassering enn andre. Vi har i utgangspunktet sammenlignet jenters og gutters involvering i denne problematikken, men også sett om elevers rapportering av trakassering er knyttet til hvilket studieprogram de går på, deres seksuelle orientering/legning/preferanse, kulturelle bakgrunn og kjønnssammensetning i klassen. Liksom 2007-studien har vi også sett nærmere på omfanget av opplevd trakassering blant ansatte (av elever eller av andre ansatte).

Det ventes at denne kunnskapen vil kunne danne et grunnlag utvikling av intervensjoner i skolen som har som mål å redusere omfanget av seksuell trakassering blant begge kjønn, elever som ansatte.

METODE

Respondenter og prosedyre for gjennomføring

Forskningsprosjektet 'Seksuell helse og trakassering i videregående opplæring' bestod av en anonym nettbasert undersøkelse for elever og ansatte ved 17 av de 22 videregående skolene i Sør-Trøndelag. Våren 2013 deltok 10 skoler, høsten 2013 deltok to skoler, og vår 2014 deltok ytterligere fem skoler. Tre av de ni skolene som deltok i 2007 deltok ikke i denne studien. Fagenhet for videregående opplæring i Sør-Trøndelag fylkeskommune besørget informasjon til skolene og stod for den først kontakten med skolenes ledelse. Den videre kommunikasjonen med skolenes ledelse ble foretatt av ansatte ved fagenheten i samarbeid med prosjektleder fra Psykologisk institutt. Skolens ledelse stod for spredningen av informasjonen om undersøkelsen til elever og foresatte, innhenting av samtykke, samt den praktiske tilretteleggingen ved utfylling av spørreskjemaet. Skolene hadde også ansvar for å holde økt beredskap i perioden for gjennomføringen.

Eleviskjemaet omfattet 364 spørsmål og besvarelsen kunne gjennomføres innenfor rammen av en skoletime i egnede lokaler på skolen (datasaler). Ansatteskjemaet var betydelig kortere og omfattet kun 134 spørsmål. Det ble presisert at deltakelsen var frivillig og at besvarelsene ville forbli anonyme. Alle respondenter fikk tildelt informasjonsskriv i forkant av undersøkelsen hvor hensikten med studien ble gjort kjent. Egne prosedyrer for gjennomføringen av studien i klasseromssituasjonen for elevene ble utarbeidet for kontaktlærer. Elevene logget seg på skolens nettportal 'Fronter' med et tilfeldig trukket passord (administrert av kontaktlærer). Dette passordet tok eleven vare på og ble senere benyttet i trekningen av tilsammen 15 gavekort à kr.1000.-. Tilsvarende prosedyre med pålogging på 'Fronter' ble fulgt for de ansatte. Fem gavekort à kr.1000.- ble trukket ut blant de ansatte som besvarte undersøkelsen.

1.713 elever besvarte det nettbaserte spørreskjemaet. Antallet elever som ble invitert til å delta er ikke kjent og det er derfor ikke gjort beregninger av svarprosent. Det ble gjennomført en grundig gjennomgang av elevenes besvarelser på spørsmålene om trakassering med tanke på å identifisere useriøse og usannsynlige responser. Vi avdekket nær 2% klart ikke-troverdige respondenter (21 gutter og 10 jenter). Svarene til disse respondentene var preget av manglende motivasjon (monoton rapportering) og grove overdrivelser i hva de hadde vært utsatt for og utsatt andre for. Disse ble utelukket fra de

videre analysene. I tillegg hadde flere elever unnlatt å oppgi eget kjønn. Antallet elever som inngår i analysene er derfor redusert til 1676 (57% jenter, 43% gutter).

På de samme skolene besvarte 236 av skolens ansatte et eget tilpasset spørreskjema. Ingen av de ansattes besvarelser ble vurdert som ikke-troverdige. Av de som svarte var 62% kvinner og 38% menn, 55% var ansatt ved bygdeskoler og 45% ved byskoler. 66% av de som svarte var ansatt som lærere, 17% som ledere/inspektører, 9% i drift, 5% som rådgivere og 4% som assistenter.

De etiske sidene ved undersøkelsen ble behandlet i Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK sør-øst C, 2013/408). Gjennomføringen fikk tilråding 5.april 2013 (se Appendiks B).

Demografiske forhold

Som vi ser av Tabell 1, var det forholdsvis flere jenter enn gutter på studieforbereende studieprogram. I hvilken grad denne fordelingen gjenspeiler den faktiske kjønnsfordelingen på de 17 skolene er ikke kjent, men sammenlignet med 2007-studien er det flere av begge kjønn i dette utvalget som går på yrkesforberedende studieprogram.

Tabell 1. *Andelen jenter (n=956) og gutter (n=714) på ulike studieprogram*

	Jenter %	Gutter %
Studieforbereende	68,2	47,1
Yrkesforberedende	31,8	52,9

Hele 12 av de 17 skolene som deltok i studien var bygdeskoler. Som vi ser av Tabell 2 var det totalt sett noe overvekt av elever fra bygdeskoler. Til sammenligning var det i 2007-studien noe overvekt av elever fra byskolene.

Tabell 2. *Andelen jenter (n= 950) og gutter (n= 684) i by- og bygdeskoler*

	Jenter %	Gutter %
Byskole (n=5)	45,4	42,8
Bygdeskole (n=12)	54,6	57,2

Utvalget vårt bestod av en mindre gruppe (4,4%) som ikke ser på seg selv som norsk (Tabell 3). Disse har enten foreldre som begge født i utlandet (7,7%), eller de er selv født i utlandet (9,5%). Disse elevene kan trolig best betegnes som fremmedkulturelle og det er gjort egne analyser av trakassering for denne gruppen opp mot andre elever.

Tabell 3. *Andelen jenter (n=958) og gutter (n=713) som svarer på om de ser på seg selv som norsk (Ja/ Nei)*

	Jenter %	Gutter %
Ja (norsk)	95,9	95,1
Nei	4,1	4,9

En større minoritet av gutter og jenter svarte ”ja” på spørsmål om de så på seg selv som religiøse eller troende. Med tanke på at Norge er et av de mest sekulære landene i verden (jfr. Gallups Religiøsitetsindeks) er ikke dette et overraskende funn.

Tabell 4. *Andelen jenter (n=952) og gutter (n=713) som ikke ser på seg selv som religiøs eller troende (Ja/ Nei)*

	Jenter %	Gutter %
Ikke troende	82,5	84,2
Religiøs/ troende	17,5	15,8

Seksuell identitet: orientering/ legning og seksuell tiltrekning

Vi stilte 2 spørsmål omkring seksuell orientering og seksuell preferanse omtrent midtveis i spørreskjemaet. Første spørsmål er et mer direkte mål på seksuell identitet. Rundt 9 av 10 ungdommer ser på seg selv om heteroseksuelle. Mellom 1% og 1,5% ser på seg selv som homoseksuelle. Flere jenter enn gutter ser på seg selv som biseksuelle. Grupperingene i Tabell 5a er i stor grad sammenfallende med 2007-studien.

Tabell 5a. *Andel jenters (n=907) og gutters (n=655) egenrapporterte seksuelle orientering*

	Jenter %	Gutter %
Heteroseksuell	87,3	90,8
Homoseksuell	1,0	1,4
Biseksuell	6,0	3,1
Usikker	3,7	3,1
Vet ikke	2,0	1,7

I tillegg til ”vet ikke”- kategorien, inkluderte vi ”usikker” som et mulig alternativ i denne studien. Mellom 3% og 4% av elevene følte seg ikke sikker på sin egen seksuelle orientering. I tillegg oppga 2% av elevene at de ikke visste. Det er med andre ord en mindre gruppe elever som ikke har noen klar formening om egen seksuell identitet.

Tabell 5b. *Andel jenter (n=901) og gutter (n=654) Som oppgir Hvem de har seksuelle fantasier om og føler tiltrekning til*

	Jenter %	Gutter %
Jenter	1,7	94,5
Gutter	87,9	1,7
Både jenter og gutter	10,4	3,8

Tabell 5b viser elevenes egenrapporterte seksuelle tiltrekning. Dette er et mer indirekte mål på seksuell identitet enn det foregående. Mens 19 av 20 gutter oppgir utelukkende seksuell tiltrekning til det motsatte kjønn, oppgir under 9 av 10 jenter det samme. Også i dette spørsmålet finner vi langt flere jenter som viser seksuell preferanse for begge kjønn. Dette er i tråd med tidligere forskningsfunn som forklarer at seksuelle preferanser er mindre spesifikke hos kvinner enn hos menn (Chivers, Gieger, Latty, & Bailey, 2004).

Det var en høyere andel elever som ikke besvarte dette spørsmålet sammenlignet med spørsmål om etnisk tilhørighet og religiøsitet. Hovedgrunnen til dette er at spørsmålet var plassert relativt langt ute i spørreskjemaet. På grunn av noe frafall fra studien underveis under utfyllingen av det nettbaserte skjemaet er antallet som har besvart disse spørsmålene derfor noe lavere og frafallet kan ikke selektivt relateres til spørsmålets natur (dvs. seksuell orientering). Begge variablene er benyttet i senere analyser på forskjeller mellom heteroseksuelle og homo/biseksuelles erfaring med seksuell trakassering.

Oversikt over studiens variabler og begreper

Elevversjon:

- Selv blitt utsatt for ulike former for seksuell trakassering og tvang
- Utsatt andre for ulike former for seksuell trakassering og tvang
- Aksept for seksuell trakassering og seksuelle krenkelser (holdninger)
- Holdninger til kjønnsroller (sexisme)
- Holdninger til ulike grupper i samfunnet
- Holdninger til egen og andres seksualatferd
- Spenningssøking og nyhetssøking
- Seksuell interesse og eksponering for pornografi
- Seksuelle erfaringer, tolkning av seksuelle signaler, seksuell risikoatferd og rusmiddelbruk
- Helse (trivsel, selvaktelse, søvn, depresjon, seksuell smitte, graviditet)
- Sykefravær og intensjoner om å slutte på skolen (fracfall)
- Seksuell orientering (legning og preferanser)
- Demografiske forhold
- Oppfatning om sosiale normer for seksuelt nedsettende ordbruk og holdninger til dette
- Opplæring og undervisning innenfor temaene seksualitet og seksuell trakassering

Ansatteversjon:

- Selv blitt utsatt for ulike former for seksuell trakassering og tvang
- Observert ulike former for seksuell trakassering mellom elever på skolen
- Holdninger til kjønnsroller (sexisme)
- Holdninger til ulike grupper i samfunnet
- Aksept for seksuelle krenkelser (holdninger)
- Demografiske forhold
- Opplæring og undervisning innenfor temaene seksualitet og seksuell trakassering

Kun de direkte målene på erfaring med seksuell trakassering og seksuell tvang er gjengitt i denne rapporten. De andre målene vil brukes i senere publikasjoner som forsøker å finne nærmere sammenhenger mellom trakassering og aksept for seksuell vold, holdninger til kvinner og menn, seksuelle risikoatferd, samt mulige helsemessige konsekvenser av å bli utsatt for seksuell trakassering.

Måling av seksuell trakassering

Det benyttede spørreskjemaet på seksuell trakassering er en videreutvikling av skjemaet som ble benyttet i 2007 (Bendixen & Kennair, 2008). Endringer som er foretatt i dette skjemaet er følgende: (1) For alle spørsmål ble deltakerne bedt om å svare på om det var jevnaldrende (± 4 år) gutt og/eller jente som utførte handlingen, og/eller om det var en voksenperson. (2) I motsetning til 2007-studien ble konteksten - hvor det skjedde (på skolen eller utenfor skolen) - ikke kartlagt i denne studien. (3) Spørsmål om seksuelt ladet stirring eller ubehagelige blikk er utelatt i denne studien fordi det er stort rom for tolkning av denne typen trakassering og dermed vanskeligere å respondere presist. (4) Det ble gjort et klart skille mellom objektiverende kommentarer på den ene siden og kommentarer om løsaktighet på den andre (disse var presentert i samme spørsmål i 2008-rapporten). (5) Det er foretatt mindre endringer i ordlyden på spørsmålene om digital trakassering uten å endre meningsinnholdet. (6) Kommentarer om familie utelatt fra spørsmålet om ubehagelige kommentarer om kropp og utseende for å øke presisjonen i spørsmålet.

I spørreskjemaet ble temaet seksuell trakassering introdusert under overskriften ”Om uønsket seksuell oppmerksomhet og trakassering” med følgende instruks: ”Nå kommer noen spørsmål om dine erfaringer med uønsket seksuell oppmerksomhet og trakassering fra andre. *Regn bare med handlinger du opplevde som krenkende, ubehagelige eller som klart var uønsket fra din side.*” Det var viktig å gjøre denne presiseringen da respondentene ellers kunne komme til å rapportere om alle former for seksuelle opplevelser, ønskede som uønskede.

Skjemaet omfattet i alt 9 ulike typer ikke-fysisk trakassering, og 4 ulike typer fysisk trakassering med klar bruk av fysiske midler (seksuell tvang). For den alvorligste typen (tvunget til sex, voldtekt) er det spurt både om siste år og noen gang i livet (livstidsprevalens). Svaralternativene for alle 13 spørsmål var ’aldri,’ ’én gang,’ ’2 ganger eller mer’. Vi benyttet følgende forankringspunkter: ’Siden sommerferien’ for de som besvarte våren 2013 og 2014, og ’Siden nyttår’ for de som besvarte høsten 2013. Dette tilsvarer en periodeprevalens på omtrent ett år. De enkelte spørsmålsutformingene er gjengitt i sin helhet i tabellene i resultatene nedenfor. Spørsmålene fra 2008-rapporten er gjengitt i Appendiks A.

RESULTATER

Resultatene blir presentert i tre deler. Først presenteres elevenes erfaringer med å ha blitt utsatt for seksuell trakassering. Deretter presenteres elevenes erfaring med trakassering av andre. Til slutt presenteres ansattes erfaringer med i bli utsatt for seksuell trakassering fra elever og andre ansatte.

1. Utsatt for seksuell trakassering: elevdata

1.1. Bemerkninger om løsaktighet.

Jenter får bemerkninger fra jevnaldrende gutter og jenter i like stor grad (17%), men gutter får det noe mer fra andre gutter enn fra jenter. Få opplever slik bemerkninger fra voksne. Samlet opplever flere jenter (en av fire) enn gutter (en av seks) denne typen bemerkninger fra jevnaldrende og/eller voksen.

Tabell 6. *Hvor mange ganger siden nyttår har du blitt utsatt for nedsettende bemerkninger som "hore", "ludder", "horebukk, "rundbrenner" og lignende. Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Fra jevnaldrende gutt	83,1	8,9	8,0	85,3	3,7	10,9
Fra jevnaldrende jente	83,0	9,6	7,4	89,3	3,9	6,6
Fra voksen	97,3	1,4	1,3	96,2	1,5	2,4
(minst en av gruppene over)	(74,4)	(10.0)	(15.7)	(82.9)	(3.7)	(13.3)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer.

1.2. Objektiviserende bemerkninger.

Jenter får slike kommentarer mer fra andre jenter (28,5%) enn fra gutter (21,2%). Gutter får slike kommentarer i større grad enn jenter og fortrinnsvis fra andre gutter (37,8%). Flere gutter enn jenter opplever også slike kommentarer fra voksne, men andelen er relativt lav (5%).

Tabell 7. *Hvor mange ganger siste år har du blitt utsatt for nedsettende bemerkninger som "fytte", "kuk", "kuse", "rævhøl" og lignende? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Fra jevnaldrende gutt	78,8	8,8	12,4	63,2	9,0	27,9
Fra jevnaldrende jente	71,5	12,1	16,4	81,1	6,3	12,6
Fra voksen	97,4	1,2	1,4	95,1	2,2	2,7
(minst en av gruppene over)	(67,2)	(8,9)	(23,9)	(62,0)	(6,9)	(31,1)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer.

1.2.1. Bemerkninger om løsaktighet og objektiviserende bemerkninger samlet.

I forrige studie gjennomført i 2007 (Bendixen & Kennair, 2008) ble omfanget av disse bemerkningene målt i samme spørsmål. Tabell 7b viser omfanget av bemerkningene samlet for bedre å kunne sammenligne med tallene fra forrige studie. Det var gjennomgående noe lavere rapportering (rundt 5 prosentpoeng) av slike bemerkninger i denne studien sammenlignet med tallene fra 2008-rapporten.

 Tabell 7b. *Hvor mange ganger siste år har du blitt utsatt for nedsettende bemerkninger som "hore", "ludder", "horebukk", "rundbrenner", "fytte", "kuk", "kuse", "rævhøl" og lignende? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Fra jevnaldrende gutt	73,5	9,4	17,1	61,5	7,8	30,7
Fra jevnaldrende jente	67,6	11,5	21,0	78,1	7,2	14,7
Fra voksen	95,7	1,9	2,4	93,4	2,1	4,6

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer. Tallene er slått sammen fra de to spørsmålene på bemerkninger om løsaktighet og objektiviserende kommentarer.

1.3. Homonegative bemerkninger (seksuell legning).

Homonegative bemerkninger var klart mest rettet mot gutter og da primært fra andre gutter. Nær fem ganger så mange gutter som jenter rapporterte om nedsettende bemerkninger omkring seksuell legning fra jevnaldrende og/eller voksen. Sammenlignet med 2008-rapporten var det noe lavere forekomst av disse typene bemerkninger (rundt 3 prosentpoeng).

Tabell 6. *Hvor mange ganger siste år har du blitt utsatt for nedsettende bemerkninger som "homo", "lesbe" og lignende? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Fra jevnaldrende gutt	94,0	2,7	3,3	62,7	10,7	26,6
Fra jevnaldrende jente	94,8	1,9	3,2	86,0	5,5	8,5
Fra voksen	99,1	0,5	0,3	95,1	1,9	3,0
(minst en av gruppene over)	(92,1)	(2,5)	(5,5)	(62,0)	(7,9)	(30,1)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

1.4. Bemerkninger om kropp og utseende (og "griseprat").

Jenter var generelt mer utsatt for ubehagelige kommentarer om kropp og utseende enn gutter, men for begge kjønn kom kommentarene større grad fra jevnaldrende gutter enn fra jenter i samme alder. Jenter var også mer utsatt for slike kommentarer fra voksne. Omfanget av denne typen trakassering var lavere enn i 2008-rapporten (hvor mer enn halvparten av jentene og 40% av guttene rapporterte om dette), men fordi innholdet i spørsmålet var mer fokusert i denne studien (kommentarer om familie var utelatt) er det vanskelig å foreta den direkte sammenligning.

Tabell 7. *Hvor mange ganger siste år har du blitt utsatt for "griseprat" eller ubehagelige seksuelle kommentarer angående din kropp eller utseende? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Fra jevnaldrende gutt	77,2	10,3	12,5	82,4	7,5	10,2
Fra jevnaldrende jente	91,1	4,2	4,7	91,7	4,4	3,9
Fra voksen	92,5	3,6	4,0	96,1	2,3	1,6
(minst en av gruppene over)	(73,1)	(9,3)	(17,6)	(79,8)	(6,3)	(13,9)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

1.5. Uoppfordret blitt vist seksuelt ubehagelige bilder eller ting.

En like stor andel jenter og gutter (rundt 20%) rapporterte at de uoppfordret hadde blitt vist seksuelt ubehagelige bilder eller ting. Slike handlinger kom mest fra gutter og i liten grad fra jenter og voksne. Sammenlignet med 2008-rapporten var forekomsten noe lavere (rundt 5 prosentpoeng).

Tabell 8. *Hvor mange ganger siste år har du blitt utsatt for at noen uoppfordret viste deg seksuelt ubehagelige bilder og ting? Andel oppgitt i prosent.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Fra jevnaldrende gutt	82,5	9,2	8,3	81,7	8,8	9,5
Fra jevnaldrende jente	94,0	3,2	2,8	93,6	2,9	3,5
Fra voksen	96,8	1,2	2,0	97,4	1,3	1,3
(minst en av gruppene over)	(80,4)	(8,2)	(11,4)	(79,7)	(7,9)	(12,4)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

1.6. Indirekte former for trakassering (ryktespredning).

Jenter rapporterte å være noe mer utsatt for dette enn gutter. Svært få jenter og gutter rapporterte at voksne hadde spredt rykter om dem. Samlet fant vi at rundt en av fire jenter og en av fem gutter var utsatt for seksuell ryktespredning. Nivået var 2-4 prosentpoeng lavere enn i 2008-rapporten.

Tabell 9. *Hvor mange ganger siste år har du blitt utsatt for at noen spredte seksuelle rykter om deg? Andel oppgitt i prosent.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Av jevnaldrende gutt	80,2	12,3	7,6	85,1	9,5	5,3
Av jevnaldrende jente	83,0	9,6	7,4	87,4	8,7	4,0
Av voksen	97,7	0,9	1,4	98,7	0,7	0,6
(minst en av gruppene over)	(74,1)	(11,9)	(14,0)	(81,4)	(7,8)	(10,8)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

1.7. Digital trakassering

To av trakasseringsspørsmålene omhandlet bruk av digitale medier (mobiltelefon og internett). Det første kartla spredning av nakenbilder av respondenten på nett, det andre at respondenten selv har mottatt seksuelt innhold via digitale medier. Liksom i 2008-rapporten var omfanget av spredning av nakenbilder begrenset til mellom 4% og 5% for begge kjønn (Tabell 10). Selv om omfanget er lavt, kan denne formen for trakassering ha større negative

konsekvenser enn mange av de andre formene for ikke-fysisk trakassering fordi den som blir utsatt for dette ikke har noen som helst kontroll over hvor denne informasjonen havner. Med enkle tastetrykk kan intime bilder videresendes og spres over internett.

Tabell 10. *Hvor mange ganger siste år har du blitt utsatt for at noen spredte bilder av deg avkledd på elektroniske/ sosiale media? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Av jevnaldrende gutt	97,7	0,9	1,4	96,6	2,0	1,4
Av jevnaldrende jente	97,7	1,6	0,7	97,8	1,2	1,0
Av voksen	99,7	0,0	0,3	99,3	0,0	0,7
(minst en av gruppene over)	(95,5)	(2,4)	(2,0)	(94,7)	(3,0)	(2,3)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Tabell 11. *Hvor mange ganger siste år har du blitt utsatt for at noen sendte deg noe med seksuelt innhold gjennom elektroniske media (mobil eller internett)? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Fra jevnaldrende gutt	72,3	10,9	16,9	75,4	6,8	17,8
Fra jevnaldrende jente	90,5	4,5	4,9	76,3	6,1	17,6
Fra voksen	95,0	1,9	3,0	97,4	0,6	2,1
(minst en av gruppene over)	(68,1)	(10,6)	(21,3)	(64,2)	(8,1)	(27,7)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Rundt to av tre elever rapportert å ha mottatt seksuelt innhold gjennom elektroniske media (Tabell 11). Jenter mottok dette primært fra jevnaldrende gutter, mens gutter mottok dette fra både jenter og andre gutter på samme alder. Kun et mindretall (3% - 5%) rapporterte å ha mottatt digitalt seksuelt innhold fra en voksen. Sammenlignet med tallene i 2008-rapporten var omfanget av denne typen trakassering en del høyere (mellom 5 og 10 prosentpoeng). Dette har mest trolig sammenheng med økt tilgang til og bruk av internett generelt og sosiale medier spesielt.

1.8. Forespørsler og krav om seksuelle tjenester eller handlinger

Jenter rapporterte å være klart mer utsatt enn gutter for forespørsler og krav om seksuelle tjenester eller handlinger. Forespørslene/kravene kom i all hovedsak fra jevnaldrende gutt (22%). Gutter rapporterte dette i størst grad fra jevnaldrende jenter (9%). Resultatene gir en klar indikasjon på at denne formen for trakassering i all hovedsak kommer fra motsatt kjønn. En mindre andel elever (3% eller lavere) opplevde at dette kom fra voksne. Omfanget var den samme som i 2008-rapporten.

Tabell 12. *Hvor mange ganger siste år har du fått forespørsler/ krav om seksuelle tjenester/ handlinger? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Fra jevnaldrende gutt	78,0	10,4	11,6	97,4	0,4	2,2
Fra jevnaldrende jente	98,1	1,6	0,3	91,2	4,1	4,8
Fra voksen	96,8	1,4	1,8	98,7	0,6	0,7
(minst en av gruppene over)	(76,3)	(10,5)	(13,2)	(89,4)	(4,2)	(6,5)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

1.9. Fysiske former for trakassering (seksuell tvang).

Fire av spørsmålene omhandlet bruk av fysisk makt og tvang for gjennomføring av seksuelle handlinger. Tre av disse omtaler i litteraturen ofte som 'moderate' seksuelle overgrep da de ikke innebærer noen form for samleie eller inntrengning. Som vi ser av Tabell 13 rapporter en klart høyere andel jenter enn gutter for å bli holdt fast eller klemt på en seksuell måte. Overfor jentene er disse handlingene gjort av jevnaldrende gutt i klart de fleste tilfellene (16%) og i liten grad gjort av en voksenperson. Gutter opplever dette fra både jevnaldrende jenter og andre gutter, men i langt mindre grad (rundt 5%). Sammenlignet med tallene fra 2008-rapporten - hvor 26% av jentene og 13% av guttene rapporterte dette - var forekomsten i dette utvalget en del lavere.

Tabell 13. *Hvor mange ganger siste år har du blitt holdt fast eller klemt på en seksuelt måte mot din vilje? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
...av jevnaldrende gutt	84,2	9,7	6,1	94,8	2,6	2,6
...av jevnaldrende jente	98,3	1,1	0,6	95,1	2,5	2,5
...av voksen	96,5	2,5	1,1	98,7	0,4	0,9
(minst en av gruppene over)	(82,1)	(10,1)	(7,9)	(91,8)	(3,7)	(4,5)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Jenter rapporterte noe høyere omfang av intim beføling enn gutter (Tabell 14). Både jenter og gutter rapporterte imidlertid at dette var handlinger som jevnaldrende gutter gjorde langt oftere enn jevnaldrende jenter. Svært for respondenter opplevde dette fra en voksen.

Tabell 14. *Hvor mange ganger siste år har du blitt tatt på brystene eller i skrittet mot din vilje? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
...av jevnaldrende gutt	78,0	13,8	8,2	87,4	4,0	8,5
...av jevnaldrende jente	97,5	1,3	1,2	92,0	3,6	4,4
...av voksen	96,9	2,0	1,1	99,0	0,6	0,4
(minst en av gruppene over)	(76,1)	(12,8)	(11,0)	(82,7)	(5,8)	(11,6)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Jenter opplevde klart oftere enn gutter å bli kysset mot sin vilje. Denne typen handlinger er hovedsakelig gjort av jevnaldrende av motsatt kjønn. Liksom for krav eller forespørsler seksuelle tjenester eller handlinger gir resultatene gir en klar indikasjon på at denne formen for trakassering i all hovedsak kommer fra jevnaldrende av motsatt kjønn.

Tabell 15. *Hvor mange ganger siste år har du blitt kysset mot din vilje? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
...av jevnaldrende gutt	80,6	12,6	6,7	95,0	2,9	2,0
...av jevnaldrende jente	97,6	1,5	0,9	90,2	5,7	4,1
...av voksen	98,2	1,1	0,8	98,7	0,4	0,9
(minst en av gruppene over)	(79,0)	(12,8)	(8,3)	(88,0)	(5,8)	(6,2)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

De alvorligste formene for trakassering vi kartla i denne studien innebar å ha blitt tvunget til samleie eller munnsex noen gang i livet og/eller det siste året. Som vi ser av Tabell 16 rapporterte nær 13% av jentene og drøye 3% av guttene å ha blitt utsatt for dette noen gang i livet. Det siste året rapporterte 3,2% av jentene og 1,3% av guttene å ha blitt tvunget til sex. Dette utgjør nye tilfeller av voldtekt og samsvarer relativt godt med en tidligere studie av voldsutsatt ungdom (Schou, Dyb, & Graff-Iversen, 2007) som viste at 6% av jentene og 2% av guttene hadde opplevde seksuelle overgrep (ikke bare voldtekt) siste år.

Tabell 16. *Andelen elever som rapporterer å ha blitt tvunget til samleie eller munnsex mot sin vilje av jevnaldrende gutt, jente eller voksen*

	Jenter%	Gutter%
Har du <u>noen gang i livet</u> blitt tvunget til samleie eller munnsex mot din vilje...		
...av jevnaldrende gutt	10,5	0,7
...av jevnaldrende jente	0,5	2,6
...av voksen	2,9	0,6
(minst en av gruppene over)	(12,7)	(3,2)
Har du <u>siste år</u> blitt tvunget til samleie eller munnsex mot din vilje...		
...av jevnaldrende gutt	2,7	0
...av jevnaldrende jente	0	1,2
...av voksen	0,4	0,1
(minst en av gruppene over)	(3,2)	(1,3)

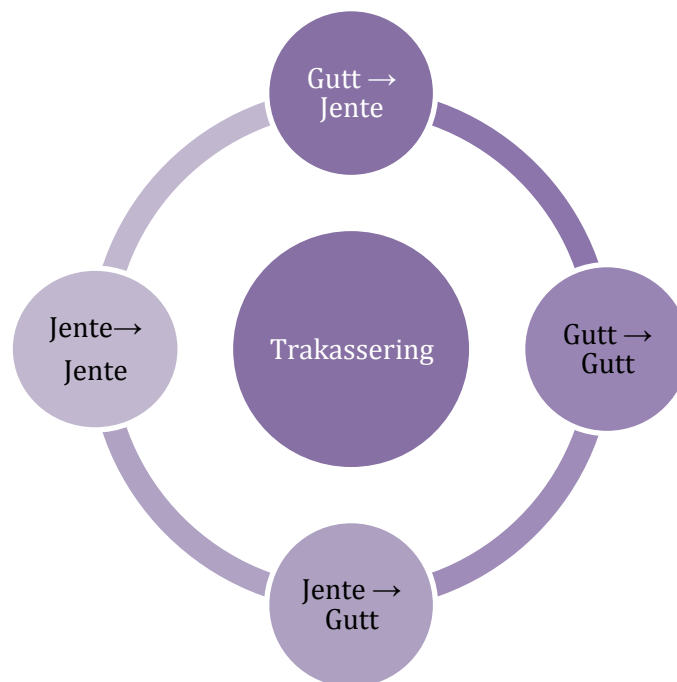
For livstidsprevalens er disse tallene noe høyere enn de i 2008-rapporten for begge kjønn, mens nye tilfeller (siste år) er likt omfanget i den forrige studien. Tallene gir klare indikasjoner på at voldtekt i hovedsak er begått av jevnaldrende av motsatt kjønn, men nær 3% av jentene rapporterte minst en gang i livet å ha blitt voldtatt av en voksen og voldtekt fra jevnaldrende av samme kjønn ble rapportert.

Livstidsprevalensen for ufrivillig samleie hos jenter og gutter synes å ligge innenfor eller i overkant av estimatene basert på tidligere representative studier (Haaland, Clausen, & Schei, 2005; Pape & Stefansen, 2004; Steine et al., 2012; Thoresen & Hjemdal, 2014) og fra to utvalg av elever i den videregående skolen (Mossige, Ainsaar, & Svedin, 2007; Mossige & Stefansen, 2007). I studien til Mossige & Stefansen (2007) ble det stilt mer direkte spørsmål

om voldtekt/voldtektsforsøk. 9% av jentene og knappe 1% av guttene rapporterte å ha blitt utsatt for dette noen gang. Ungdomsårene fram til midten av 20-årene synes å være den perioden hvor flest opplever voldtekt og andre seksuelle overgrep (Kruse, Strandmoen, & Skjørten, 2013; Thoresen & Hjemdal, 2014) og at antall nye overgrep synker betydelig etter 30-årene.

1.10. Oppsummering og overordnede funn

Ser man på samlet på de 9 ulike handlingene som omfatter det å ha blitt seksuelt trakassert viser tallene at 55% av jentene og 56% av guttene rapporterte minst en gang å ha blitt trakassert av jevnaldrende gutt. Tilsvarende oppga 43% av jentene og 40% av guttene å ha blitt trakassert minst en gang av jevnaldrende jente. Seksuell trakassering fra jevnaldrende kan derfor illustreres på denne måten:

Trakassering fra voksen var mindre utbredt (14% av jentene og 13% av guttene rapporterte dette). Trakassering fra minst en av gruppene ble rapportert av 63% av jentene og 62% av guttene i studien. Det var med andre ord ingen kjønnsforskjeller i omfanget av

seksuell trakassering når man ser alle formene under ett. Men mønsteret er likevel at begge kjønn blir mest trakassert av jevnaldrende gutter.

De fire handlingene som omfattet det å ha blitt utsatt for seksuell tvang viser at 33% av jentene og 17% av guttene rapporterte dette minst en gang siste år fra jevnaldrende gutt. Tilsvarende rapporterte 5% av jentene og 15% av guttene seksuell tvang fra jevnaldrende jente. En mindre andel jenter (6%) og gutter (3%) oppga å ha blitt seksuelt tvunget av en voksen siste år. Seksuell tvang fra minst en av gruppene ble oppgitt av 35% av jentene og 25% av guttene i studien.

Sammenlignet med omfangstallene fra 2008-rapporten på tilsvarende spørsmål synes tallene være noen lavere i 2013/14. I forrige studie svarte 76% av jentene og 73% guttene at de hadde blitt utsatt for minst en type seksuell trakassering, og 42% av jentene og 29% av guttene at de var blitt utsatt for minst en type seksuell tvang siste år.

1.11. Betydningen av utdanningsprogram, skoleplassering (by versus bygd), kjønnssammensetning i klassen, seksuell orientering og kulturell bakgrunn for rapportering av å ha blitt trakassert

Vi fant ingen forskjeller mellom elever på studieforbereende og yrkesforberedende utdanningsprogram i nivået av å ha blitt utsatt for seksuell trakassering og seksuell tvang. Vi fant heller ingen forskjeller mellom elever i byskolene og bygdeskolene. Kjønnssammensetningen av elever i klassene var heller ikke assosiert med å ha blitt trakassert eller tvunget i noen av gruppene vi analyserte (kjønn og utdanningsprogram). Elever fra seksuelle minoriteter (homo- og biseksuelle) rapporterte noe høyere nivåer av seksuell trakassering og tvangsbruk. Fremmedkulturell bakgrunn hadde ingen betydning for nivået av seksuell trakassering og tvang på overordnet gruppenivå. Men undergruppen gutter som ikke så på seg selv som norske rapporterte høyere nivåer av seksuell tvang mens fremmedkulturelle jenter rapportert lavere nivåer av seksuell tvang. Resultatene er i stor grad sammenfallende med de som ble rapportert i 2008 med unntak av at jenter på yrkesfagene ikke var mer utsatt for tvangsbruk enn jenter på andre studieprogram i dette utvalget. Før ytterlige analyser er gjennomført bør man utvise forsiktighet med å trekke slutninger om minoritetsgrupper fra disse preliminnære funnene.

2. Seksuell trakassering av andre: elevdata

Til forskjell fra spørreskjemaet benyttet i 2007 ble respondentene i denne studien for hvert spørsmål spurt om de hadde gjort dette mot jevnaldrende gutt eller jente. Dette gir ikke bare mulighet for å se om det er samsvar mellom de som ble utsatt for trakassering og de som utsatte andre for det (om mønstrene er de samme), men også i senere analyser å undersøke om faktorer knyttet til likekjønnet seksuell trakassering skiller seg fra faktorer relatert til trakassering av motsatt kjønn.

2.1. Bemerkninger om løsaktighet.

Som vi ser av Tabell 17 nedenfor hadde noe flere gutter (21,7%) enn jenter (16,2%) utsatte andre for kommentarer om løsaktighet. Både gutter og jenter rettet disse i større grad mot jevnaldrende av samme kjønn.

Tabell 17. *Hvor mange ganger siste år har du utsatt andre for nedsettende bemerkninger som "hore", "ludder", "horebukk, "rundbrenner" og lignende? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Mot jevnaldrende gutt	91,3	4,7	4,0	80,8	6,2	12,9
Mot jevnaldrende jente (mot enten gutt eller jente)	85,5 (83,8)	7,6 (6,2)	6,9 (10,1)	88,3 (78,3)	5,8 (5,6)	5,8 (16,1)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

2.2. Objektiviserende bemerkninger.

Nær dobbelt så mange gutter (31,3%) som jenter (15,7%) rapporterte å bruk objektiviserende ord og uttrykk mot jevnaldrende (Tabell 18, neste side). For gutter var disse oftest rettet mot andre gutter, mens jenter rettet disse mot andre jenter og gutter i like stor grad.

Tabell 18. *Hvor mange ganger siste år har du utsatt andre for nedsettende bemerkninger som "fytte", "kuk", "kuse", rævhøl", og lignende? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Mot jevnaldrende gutt	87,7	4,9	7,4	69,0	8,7	22,3
Mot jevnaldrende jente	87,1	6,0	6,9	88,2	4,1	7,7
(mot enten gutt eller jente)	(84,3)	(3,7)	(12,0)	(68,7)	(6,7)	(24,6)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

2.3. Homonegative bemerkninger (seksuell legning).

Langt flere gutter (32,8%) enn jenter (11,6%) oppga å ha brukt homonegative utsagn mot jevnaldrende. Som for objektiviserende bemerkninger var disse for guttene i studien primært rettet mot andre gutter, men også jenter rettet slike bemerkninger mot gutter i større grad enn mot andre jenter. Sammenlignet med tallene fra 2008-rapporten var omfanget av denne typen trakassering klart lavere (rundt 10 prosentpoeng).

Tabell 19. *Hvor mange ganger siste år har du utsatt andre for nedsettende bemerkninger Som "homo", "gay", "fag", "lesbe", "flatbanker" og lignende? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Mot jevnaldrende gutt	89,4	5,5	5,0	68,0	9,9	22,2
Mot jevnaldrende jente	94,7	2,5	2,9	90,9	3,8	5,3
(mot enten gutt eller jente)	(88,4)	(4,7)	(6,9)	(67,8)	(7,8)	(24,3)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

2.4. Bemerkninger om kropp og utseende (og "griseprat").

Langt flere gutter (11,5%) enn jenter (5,3%) oppga å ha snakket "griseprat" eller gitt seksuelle kommentarer til jevnaldrende om deres kropp eller utseende (Tabell 20). Gutter rettet disse i noe større grad mot andre gutter enn mot jevnaldrende jenter, mens jentene i like stor grad rettet disse mot begge kjønn. Omfanget av denne typen trakassering var lavere enn i 2008-rapporten, men spørsmålet var også mer fokusert (omfattet ikke kommentarer om familie).

Tabell 20. *Hvor mange ganger siste år har du utsatt andre for "griseprat" eller andre seksuelle kommentarer angående deres kropp eller utseende? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Mot jevnaldrende gutt	96,5	1,8	1,7	90,6	2,9	6,5
Mot jevnaldrende jente (mot enten gutt eller jente)	96,6 (94,7)	2,0 (2,1)	1,4 (3,2)	93,3 (88,5)	2,6 (2,5)	4,1 (9,1)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

2.5. Uppfordret vist seksuelt ubehagelige bilder eller ting til andre.

Klart flere gutter (12,4%) enn jenter (5,6%) oppga å ha vist jevnaldrende seksuelt ubehagelige bilder eller ting. For guttene var disse handlingene i noe større grad rettet mot andre gutter enn mot jevnaldrende jenter. Jentene gjorde dette mot andre jenter og gutter i like stor grad. Omfanget av slike handlinger var likt omfanget i den forrige studien.

Tabell 21. *Hvor mange ganger siste år har du vist fram seksuelt ubehagelige bilder eller ting til andre? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Til jevnaldrende gutt	96,3	2,0	1,7	88,6	3,2	8,2
Til jevnaldrende jente (til enten gutt eller jente)	96,4 (94,4)	2,2 (2,1)	1,4 (3,0)	93,9 (87,6)	2,2 (2,6)	3,9 (9,8)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

2.6. Indirekte former for trakassering (ryktespredning).

Det var ingen forskjell på gutter og jenter med tanke på hvor ofte de oppga å ha spredt seksuelle rykter om jevnaldrende. Tabell 22 viser at rundt 7% av begge kjønn innrømmet dette. Det var heller ingen forskjell på om ryktene gjaldt jevnaldrende gutter eller jenter. Omfanget av ryktespredning var en del lavere i denne studien enn i tilsvarende studie fra 2008 (rundt 5 prosentpoeng).

Tabell 22. *Hvor mange ganger siste år har du spredt seksuelle rykter om andre? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Om jevnaldrende gutt	95,4	3,7	0,9	93,9	3,2	2,9
Om jevnaldrende jente	94,1	4,9	1,0	95,4	2,6	2,0
(Om enten gutt eller jente)	(93,1)	(2,9)	(4,0)	(92,6)	(2,6)	(4,8)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

2.7. Digital trakassering av andre.

De to spørsmålene som omfatter digital trakassering tar for seg spredning av bilder på elektroniske/sosiale media (ikke rettet til noen bestemt) og at man har sendt jevnaldrende gutt eller jente noe med seksuelt innhold gjennom slike media.

Tabell 23. *Hvor mange ganger siste år har du spredt bilder med seksuelt innhold på elektroniske/sosiale media? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
	96,5	2,3	1,2	92,7	3,1	4,2

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Tabell 24. *Hvor mange ganger siste år har du sendt jente/gutt noe med seksuelt innhold gjennom elektroniske media (mobil eller internett)? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Til jevnaldrende gutt	89,5	4,7	5,8	89,0	3,2	7,8
Til jevnaldrende jente	97,3	1,3	1,4	87,6	4,5	7,9
(Til enten gutt eller jente)	(88,8)	(4,6)	(6,6)	(83,2)	(3,9)	(12,9)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Som for de fleste typer trakassering oppga klart flere gutter å ha trakassert andre på disse to måtene. Drøye 7% av guttene har spredt bilder med seksuelt innhold på mobil eller via nettet. Vi finner at gutter har sendt seksuelt innhold til andre gutter og jevnaldrende jenter i like stor

grad, men jenter har sendt dette hovedsakelig til gutter. Omfanget av disse typene trakassering er sammenlignbare eller noe høyere enn rapportert i 2008.

2.8. Rettet forespørsler og krav om seksuelle tjenester eller handlinger til andre

Kun en mindre andel (2% - 3%) av elevene oppgir å ha rettet forespørsler eller krav om seksuelle tjenester eller handlinger til jevnaldrende. Det var ingen kjønnsforskjeller i denne typen handling, og de var rettet mot jevnaldrende gutt og jente i tilnærmet like stor grad. Omfanget var omtrent som i 2008-rapporten (se Tabell 14 i Appendiks).

Tabell 25. *Hvor mange ganger siste år har du rettet forespørsel/ krav om seksuelle tjenester/ handlinger mot deres vilje? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Til jevnaldrende gutt	98,9	0,9	0,2	98,6	0,3	1,2
Til jevnaldrende jente	99,6	0,2	0,2	97,8	0,9	1,3
(Til enten gutt eller jente)	(98,6)	(0,8)	(0,5)	(97,4)	(0,6)	(2,0)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

2.9. Fysiske former for trakassering av andre (seksuell tvang)

Omfanget av å ha holdt eller klemt noen på en seksuell måte var lavt. 3,6% av guttene og 1,6% av jentene rapporterte å ha gjort dette mot jevnaldrende. Gutter og jenter synes i like stor grad å være målet for denne type trakassering. Omfanget er i stor grad sammenlignbart med det som ble oppgitt i 2008-rapporten.

Tabell 26. *Hvor mange ganger siste år har du holdt eller klemt noen på en seksuell måte mot deres vilje? Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Jevnaldrende gutt	98,9	0,5	0,5	98,0	1,0	1,0
Jevnaldrende jente	99,3	0,3	0,4	97,8	1,6	0,6
(Enten gutt eller jente)	(98,4)	(0,6)	(1,0)	(96,4)	(2,0)	(1,6)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Selv om omfanget av uønsket intimerøring ikke var veldig omfattende, rapporterte langt flere gutter (8,5%) enn jenter (2,8%) å ha utsatt andre for dette (Tabell 27). Gutter har gjort dette mest mot andre gutter, men jenter har gjort dette mot andre jenter og jevnaldrende gutter i like stor grad. Mønsteret av trakassering synes å stemme godt overens med tilsvarende mønster av rapportering fra de som var utsatt for intimerøring (gutter opplevde dette mest fra andre gutter). Omfanget var som i 2008-rapporten.

Tabell 27. *Hvor mange ganger siste år har du tatt noen på brystene eller i skrittet mot deres vilje? Andel oppgitt i prosent.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Jevnaldrende gutt	98,3	1,4	0,3	93,8	2,6	3,6
Jevnaldrende jente	98,7	0,7	0,5	96,4	2,6	1,0
(Enten gutt eller jente)	(97,1)	(2,0)	(0,8)	(91,5)	(4,1)	(4,5)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Det var få elever som oppga å ha tvunget seg til kyss (4% av guttene og 2,9% av jentene). Det var tendenser til at denne typen tvang var rettet mer mot jevnaldrende av motsatt kjønn enn mot samme kjønn. Omfanget var som i 2008-rapporten.

Tabell 28. *Hvor mange ganger siste år har kysset noen mot deres vilje? Andel oppgitt i prosent.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Jevnaldrende gutt	97,8	1,4	0,9	98,4	1,0	0,6
Jevnaldrende jente	98,9	0,7	0,3	96,9	2,0	1,0
(Enten gutt eller jente)	(97,1)	(1,5)	(1,4)	(96,1)	(2,5)	(1,5)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

For den mest alvorlige formen for seksuell tvang – samleie, oppga 0,2% av jentene og 1,6% av guttene å ha tvunget noen til sex siste år (Tabell 29 nedenfor). De guttene som rapporterer dette har i like stor grad tvunget andre gutter som jevnaldrende jenter. Tallene er sammenlignbare med de som ble oppgitt i den forrige studien. Gitt at dette er klart straffbare handlinger som sanksjoneres strengt er det påfallende at elever faktisk rapporterer å ha utsatt andre for dette. Foruten vår egen tilsvarende studie fra 2008 er det ingen tidligere studier som har stilt tilsvarende spørsmål. At noen elever har rapportert om slike grove krenkelser er en klar indikasjon på at undersøkelsens løfte om konfidensialitet har vært troverdig.

Tabell 29. *Har du siste år har tvunget noen til samleie eller munnsex mot deres vilje? Andel oppgitt i prosent.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
Jevnaldrende gutt	99,8	0,2	0,0	98,8	0,3	0,9
Jevnaldrende jente	100,0	0,0	0,0	98,7	0,4	0,9
(Enten gutt eller jente)	(99,8)	(0,2)	(0,0)	(98,4)	(0,4)	(1,2)

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

2.10. Oppsummering og overordnede funn

Ser man på samlet på de 9 ulike handlingene som omfatter det å ha trakassert andre viser tallene at 42% av guttene og 28% av jentene rapporterte minst en gang å ha trakassert jevnaldrende gutt. Tilsvarende oppga like mange gutter (25%) som jenter (24%) å ha trakassert jevnaldrende jente minst en gang. Trakassering av jevnaldrende (gutt og/eller jente) ble rapportert av 46% av guttene og 34% av jentene i studien. Gutter er altså i større grad enn jenter involvert i seksuell fysisk maktbruk overfor andre. Dette mønsteret stemmer godt overens med funnene fra de som har blitt trakassert (de oppgir oftere at det er gutt som har gjort det).

De fire handlingene som omfattet det å bruke fysisk makt og tvang mot andre jevnaldrende viser at 7% av guttene og 4% av jentene rapporterte å ha gjort dette mot jevnaldrende gutt. minst en gang siste år. Tilsvarende rapporterte 7% av guttene og 3% av jentene fysisk makt og tvang mot jevnaldrende jente. Seksuell makt- eller tvangsbruk mot minst en av gruppene ble oppgitt av 13% av guttene og 6% av jentene i studien.

2.11 Betydningen av utdanningsprogram, skoleplassering (by versus bygd), kjønnssammensetning i klassen, seksuell orientering og kulturell bakgrunn for trakassering av andre

Vi fant ingen forskjeller mellom elever på studieforbredende og yrkesforberedende utdanningsprogram i nivået av seksuell trakassering og bruk av seksuell tvang overfor andre. Vi fant heller ingen forskjeller mellom elever i byskolene og bygdeskolene. Kjønnssammensetningen av elever i klassene var heller ikke assosiert med å trakassere eller bruke tvang overfor andre i noen av gruppene vi analyserte (kjønn og utdanningsprogram). Vi fant imidlertid noe forhøyede nivåer av trakassering og tvangsbruk blant elever fra seksuelle minoriteter (homo- og biseksuelle) og blant gutter med fremmedkulturell bakgrunn. Selv om disse resultatene viser nøyaktig samme tendenser som i 2008-rapporten, skal man være forsiktig med å trekke slutninger før ytterligere analyser er gjennomført.

3. Utsatt for seksuell trakassering fra elever og andre ansatte: Ansattedata

Ansatte på skolen ble spurt om de samme trakasserende og tvingende handlingene elevene ble spurt om med unntak av om tvang til samleie. Tre av handlingene omfatter bruk av fysisk makt eller tvang. Nedenfor har vi presentert omfanget av de ulike formene for trakassering for kvinner og menn separat. Vi har også skilt mellom kilden til trakasseringen (elev eller annen ansatt).

De fleste ansatte opplevde kun én av disse typene trakassering. De ansatte synes i størst grad å bli utsatt for seksuelle kommentarer og objektiviserende bemerkninger. Horebemerkinger var mer vanlig overfor kvinnelige ansatte (Tabell 30), men homonegative utsagn var klart oftere rettet mot mannlige ansatte (Tabell 31). Omfanget av digital trakassering og fysisk maktbruk var lavt hos begge kjønn.

Tabell 30. *Andelen kvinnelige ansatte (n = 146) som siste år sier de har blitt utsatt for ...*

	Fra elev(er) %	Fra ansatt(e) %
...nedsettende bemerkninger som "hore", "horebuk", "ludder", "rundbrenner" og liknende	6,3	0
...nedsettende bemerkninger som "homo", "gay", "lesbe", "flatbanker" og liknende	2,1	0
...nedsettende bemerkninger som "fritte", "kuk", "kuse", "rævhøl", "bitch" og liknende	10,5	0,7
..."griseprat" eller ubehagelige seksuelle kommentarer angående din kropp eller utseende	6,8	2,1
...at noen uoppfordret viste deg seksuelt ubehagelige bilder eller ting	4,8	0
...at noen spredte seksuelle rykter om deg	0,7	0
...at noen spredte bilder av deg avkledd på elektroniske/ sosiale media (mobil eller internett)	0	0
...at noen sendte deg noe med seksuelt innhold gjennom elektroniske media (mobil eller internett)	1,4	0
...forespørsler/krav om seksuelle tjenester/handlinger	0,7	0
...å bli holdt fast eller klemt på en seksuelt ubehagelig måte mot din vilje	0	1,4
...å bli tatt på brystene eller i skrittet mot din vilje	0	0
...å bli kysset mot din vilje	0,7	0

Tabell 31. *Andelen mannlige ansatte (n = 90) som siste år sier de har blitt utsatt for ...*

	Fra elev(er) %	Fra ansatt(e) %
...nedsettende bemerkninger som "hore", "horebukk", "ludder", "rundbrenner" og liknende	0	1,1
...nedsettende bemerkninger som "homo", "gay", "lesbe", "flatbanker" og liknende	5,6	1,1
...nedsettende bemerkninger som "fytte", "kuk", "kuse", "rævhøl", "bitch" og liknende	5,6	2,2
..."griseprat" eller ubehagelige seksuelle kommentarer angående din kropp eller utseende	3,3	3,5
...at noen uoppfordret viste deg seksuelt ubehagelige bilder eller ting	3,3	2,2
...at noen spredte seksuelle rykter om deg	1,1	2,2
...at noen spredte bilder av deg avkledd på elektroniske/ sosiale media (mobil eller internett)	0	0
...at noen sendte deg noe med seksuelt innhold gjennom elektroniske media (mobil eller internett)	2,2	4,4
...forespørsler/krav om seksuelle tjenester/handlinger	1,1	0
...å bli holdt fast eller klemt på en seksuelt ubehagelig måte mot din vilje	0	0
...å bli tatt på brystene eller i skrittet mot din vilje	0	1,2
...å bli kysset mot din vilje	2,2	1,1

Andelen kvinnelige og mannlige ansatte ved skolene som hadde opplevd minst en av typene seksuell trakassering og tvang fra elever det siste året var hhv. 19% og 12%.

Tilsvarende for trakassering fra annen kollega var 4% (kvinner) og 9% (menn). Kvinnelige ansatte synes primært å bli utsatt for seksuell trakassering fra elever, mens mannlige ansatte opplever trakassering fra elever og/eller andre ansatte. Sett under ett rapporterte 22% av kvinnelige ansatte og 17% av mannlige ansatte å ha blitt utsatt for minst en type trakassering fra elever og/eller annen ansatt. Omfanget er omtrent som i 2008-rapporten hvor 20% av de ansatte (ikke skilt på kjønn) rapporterte minst en form for seksuell trakassering det siste året.

DISKUSJON

Hovedfunn

Kort oppsummert fant vi at det samlede nivået av å ha blitt utsatt for seksuell trakassering lå 10 prosentpoeng under nivået gjengitt i 2008-rapporten på tilsvarende mål. Det var likevel en stor andel elever (63% jenter og 62% gutter) som rapporterte minst en form for seksuell trakassering siste år. For seksuell tvang (fysisk) lå nivået omtrent 5 prosentpoeng under nivået gjengitt i 2008-rapporten. Minst en form for seksuell tvang ble oppgitt av flere jenter (35%) enn gutter (25%) i denne studien. Uønsket beføling og kyssing var mest vanlig. Omfanget av å ha blitt trakassert som ansatt var som i den tidligere undersøkelsen rundt 20% (noe flere kvinner).

Vi fant også at en lavere andel gutter og jenter rapporterte å ha trakassert andre elever siste år sammenlignet med forrige undersøkelse. Selv om 46% gutter og 34% jenter seksuelt trakasserte andre lå disse tallene rundt 15 prosentpoeng lavere enn for tilsvarende handlinger rapportert i studien fra 2008. På den andre siden var nivået av seksuell tvang like høyt som i 2008-rapporten (13% gutter og 6% jenter rapporterte å ha seksuelt tvunget andre minst en gang siste år).

Som i forrige studie var det noe større involvering i seksuell trakassering og seksuell tvang blant elever fra seksuelle og etniske minoriteter. Før ytterlige analyser er gjennomført bør disse funnene tolkes med forsiktighet.

Mulige begrensninger

Ett av formålene med denne nye undersøkelsen var å se på om det har vært en endring i omfang og typer av seksuell trakassering og seksuell tvang ved skoler i Sør-Trøndelag i perioden siden forrige kartlegging. Dette krevde god deltakelse fra skolene som var med i 2007-kartleggingen. Selv om 17 av i alt 22 skoler deltok i denne undersøkelsen lykkes det ikke å få med mer enn seks av de ni skolene som deltok høsten 2007. To av disse var større Byskoler. Det understrekes at deltakelsen var frivillig både fra skolens side og for den enkelte elev. I kontakten med skolene var det åpenbart at en travel skolehverdag i kombinasjon med en rekke forpliktelser knyttet opp til andre konkurrerende undersøkelser som

elevundersøkelsen (pålagt) og forespørsler fra eksterne institusjoner har hatt betydning for både skolenes villighet til å delta og for deltakelsen til de skolene som stilte opp. Blant de skolene som deltok var oppslutningen omkring undersøkelsen også svært variabel, og det har ikke vært mulig å fremskaffe informasjon om hvor mange elever som faktisk ble invitert til å delta ved de ulike skolene. Vi antar likevel at svarprosenten blant de som ble invitert var lik eller noe lavere enn blant de som deltok høsten 2007 (50%).

Konsekvensene av dette er at vi har et noe dårligere sammenligningsgrunnlag for studiene og at resultatene er preget av større grad av usikkerhet. Det betyr at vi ikke vet med sikkerhet om det har skjedd en positiv utvikling i nivået av seksuell trakassering og seksuell tvang for elever og ansatte i videregående opplæring i Sør-Trøndelag eller om reduksjonen kan knyttes til skolenes økte fokus på temaene seksualitet og seksuell trakassering. På en andre siden har vi observert at mønstrene av trakassering og tvang i de to undersøkelsene er svært like både blant de som har blitt utsatt for trakassering og tvang og blant de som har gjort dette mot andre. Dette gir oss grunn til å tro at resultatene som er presentert i denne rapporten har stor grad av gyldighet.

Trakassering mellom elever av samme kjønn versus mellom elever motsatt kjønn

I kartleggingen vi gjennomførte høsten 2007 utvidet vi rammen for studiet av seksuell trakassering ved å ikke utelukkende studere det som et problem der gutter trakasserer jenter. På grunn av denne utvidere rammen oppdaget vi at trakassering mellom elever av samme kjønn var et vesentlig problem. Vi oppdaget også betydelig trakassering av gutter utført av jenter, selv om det var mindre i omfang. Konstellasjoner av utsatte og utøvere utenom den tradisjonelle (utsatt jente – trakasserende gutt) har tidligere ikke blitt viet særlig oppmerksomhet eller ikke vurdert som relevante i litteraturen. Omfanget av trakassering for konstellasjonene jente – jente, gutt – gutt, og jente – gutt, gjør at man i dag ser at dette var et riktig faglig metodologisk valg som har gitt oss et mer komplett bilde av seksuell trakassering og tvang blant ungdom og yngre voksne. En utvidelse av rammen for forståelse har også resultert i ytterligere vitenskapelige undersøkelser av verbal trakassering både innen samme kjønn og mellom kjønnene (Bendixen & Gabriel, 2013; Bendixen & Kennair, in press; Kennair & Bendixen, 2012).

I denne kartleggingen spurte vi for hver enkelt handling om det var jevnaldrende gutt, jente eller voksen som stod for trakasseringen. Også for de som trakasserte andre spurte vi om

kjønnnet på de som handlingene var rettet mot (jevnaaldrende gutt eller jente). En slik presisering muliggjør studier av mekanismer både mellom kjønnene (gutt – jente, jente – gutt) og innfor samme kjønn for både utsatte og trakasserende jenter og gutter. Det muliggjør også studier av mekanismer hvor elever er involvert både som utsatt og utøver av seksuell trakassering (liksom i studier av mobbing).

Flere studier viser at forståelsen for trakassering mellom elever av motsatt kjønn kan skille seg fra trakassering mellom elever av samme kjønn (Archer, 2004; Bendixen & Kennair, in press; Kennair & Bendixen, 2012). Blant annet virker det som om interesse for korttidsseksuelle relasjoner - og signaler om dette - øker risikoen for å bli trakassert sammen med interesse for pornografi. Samtidig finner vi at utforskning av muligheter for korttidsseksuelle relasjoner (tilfeldig sex eller 'one-night stands') øker sannsynligheten for at man trakasserer (Kennair & Bendixen, 2012). Flere internasjonale studier som tyder på at en generell interesse for korttidssex er et trekk ved en person som kan observeres av andre og som gjør at man utsettes for mer seksualisert kontakt (se Kennair & Bendixen, 2012). Trakassering kan innenfor denne modellen forstås som plumpe og sosialt uønskede forsøk på å søke seksuell kontakt (blant annet gjennom flørting), der man i liten grad har interesse for følelser og forpliktelse. Men generell interesse for korttidssex er slett ikke ensbetydende med at man ønsker seksuell kontakt med den spesifikke personen som tar kontakt på en seksualisert men ubehagelig måte.

Seksuelle kommentarer og handlinger blant heterofile elever rettet mot andre av samme kjønn synes derimot i stor grad å handle om aggressiv og negativ seksuell konkurranse (Archer, 2004; Bendixen & Gabriel, 2013; Bendixen & Kennair, in press). All konkurranse er selvsagt preget av aggressivitet (men ikke nødvendigvis fiendtlighet), og konkurranse om partnere, utseende og andre relaterte forhold er nok i stor grad en del av menneskets sosiale natur. Det er ingen grunn til å tro at unge mennesker ikke ønsker å konkurrere om partnere og mot konkurrenter. Men slik konkurranse kan føre til krenkende og trakasserende atferd. Det å konkurrere med andre kan også gjøres ved å fremheve seg selv positivt på ulike måter. Det å fremheve seg selv positivt vurderes som mer effektivt for å konkurrere om en partner enn å rakke ned på andre (Bendixen & Kennair, in press).

Seksuell trakassering har tradisjonelt blitt tolket innenfor rammen av maktbegrepet, jfr. Likestillingsutvalgets NOU 2012: 15, «Politikk for likestilling» hvor det sies at seksuell trakassering må forstås i "lys av makt og ulikhetsstrukturer som kjønn, alder, klasse og etnisitet." I våre prediksjoner av seksuell trakassering av andre fant vi imidlertid ingen støtte for antakelsen at elever som aksepterte ulikheter mellom kvinner og menn (sexisme) eller som

hadde stereotypiske oppfatninger om ofre for seksuell maktbruk var mer trakasserende. Vi fant heller ingen sammenheng mellom interesse for pornografi (og bruk av dette) på den ene siden, og sexisme og misoppfatninger om seksuell maktbruk på den andre (Kennair & Bendixen, 2012). Det gjenstår å se om denne studien gir tilsvarende funn, men så langt ser det ut til at seksuell trakassering mellom elever i videregående skole ikke kan forklares av aksept for maktulikheter i samfunnet, fiendtlighet overfor kvinner eller stereotypiske oppfatninger om ofre for seksuell maktbruk. En slik fortolkningsmodell har også klare mangler når man skal forklare jenters trakassering av andre jenter og gutters trakassering av andre gutter.

Forebyggende strategier

Det drives mye godt arbeid for å hindre seksuelle trakassering i de videregående skolene i Sør-Trøndelag, det er utviklet en omfattende handlingsplan mot seksuell trakassering, og temaet seksuell trakassering tas opp i flere sammenhenger i undervisningen. Undervisningsopplegget som mer spesifikt tar opp spørsmål rundt seksualitet, herunder også seksuell trakassering (se f.eks., Trondheim kommune og LLH Trøndelag, 2010) benyttes ved flere skoler. Funnene viser imidlertid at seksuell trakassering er et vedvarende og omfattende problem blant elever og lærere i videregående opplæring. Vi kommer til å se videre på de eventuelle helsemessige kostnadene av seksuell trakassering i senere arbeid. Fokus bør derfor rettes mot hva som konkret kan gjøres for å redusere omfanget.

Forskningsbasert kunnskap bør være byggeklossene for et slikt arbeid, og videre analyser av de to kartleggingene av elever og ansatt i videregående opplæring i Sør-Trøndelag gir et meget godt grunnlag for videre utvikling av forebyggende strategier mot seksuell trakassering. Så langt synes det viktig å skille mellom hva som motiverer for likekjønnet trakassering og hva som motiverer for trakassering av medlemmer av motsatt kjønn (eller kanskje nærmere bestemt trakassering av andre man vil ha sex med). Seksuell kommunikasjon er komplisert, men en bevisstgjøring av hvilke seksuelle signaler man sender ut og hvordan disse kan bli tolket av andre, samt skript for intim kontakt og seksuell flørt er åpenbart tema som bør inngå som momenter i et større forebyggende arbeid mot trakassering. Metodikken rundt dette bør utvikles i samarbeid med aktører som har pedagogisk kompetanse på feltet, men all forskning på forebygging og helsefremmende arbeid tyder på at økt systematikk og metodikk samt god planlegging øker sjansen for at en intervensjon lykkes (Durlak & DuPre, 2008). Handlingsplanen utviklet av Sør-Trøndelag fylkeskommune angir strategien for dette arbeidet samt hva som er retningslinjene for fylkesadministrasjonen,

skolene, skoleledelsen, de ansatte og elevene/elevrådene. Handlingsplanen sier også en del om hvordan det forebyggende arbeidet skal foregå og hva innholdet skal være. Vi tror fokus bør ligge på videreutvikling og større anvendelse av eksisterende undervisningsopplegg rundt seksualitet.

Konklusjon

Denne kartleggingen viser at seksuell trakassering ikke bare er noe som jenter blir utsatt for av jevnaldrende gutter eller som menn utsetter kvinner for. For det første blir både jenter og gutter trakassert av jenter, og jenter oppgir å trakassere både andre jevnaldrende jenter og gutter. For det andre, selv om gutter trakasserer og seksuelt tvinger jevnaldrende jenter, gjør de det i minst like stor grad mot jevnaldrende gutter. Forklaringen på seksuell trakassering krever en bredere ramme for tolkning som også kan forklare jenters trakasserende atferd og gutters trakassering av andre gutter; noe som tradisjonelt har vært oversett i studier og forklaringsmodeller.

Selv om resultatene indikerer at nivået av seksuell trakassering er noe lavere enn for syv år siden, er dette fortsatt et stort problem som rammer både elever og ansatte. Grunnet reduserte muligheter for direkte sammenligning av skoler som deltok i 2007 og nå i 2013-2014 gir denne undersøkelsen ikke grunnlag for å si at dette skyldes en reell nedgang i problemet eller at arbeidet mot seksuell trakassering i videregående opplæring har vært effektivt. Siden 2007 har temaet fått mer oppmerksomhet på skolen, i media og samfunnet for øvrig, og det har vært drevet aktivt holdningsarbeid på mange områder. Trolig er det generelt mindre aksept for trakassering nå enn for syv år siden. Det anbefales at det forebyggende arbeidet mot seksuell trakassering i større grad tar utgangspunkt i forskningsbasert kunnskap, og at dette arbeidet tar sikte på å utvikle et forebyggende program som består av et sett effektive tiltak. Programmets innhold og virkemidler (pedagogikk) bør være tilstrekkelig systematisert til at det kan bli gjenstand for vitenskapelig evaluering.

REFERANSER

- Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: a meta-analytic review. *Review of General Psychology, 8*, 291-322.
- Bendixen, M., & Kennair, L.E.O. (2008). Seksuell trakassering blant elever og ansatte i videregående skole: En resultatrapport [Sexual harassment among students and staff in high school: a result report]. Trondheim: Norwegian University of Science and Technology (NTNU).
- Bendixen, M., & Kennair, L.E.O. (2009). Bruk av nedsettende bemerkninger om og overfor gutter og jenter i videregående skole: en kvalitativ studie [Verbal derogation towards high school boys and girls: a qualitative study]. Trondheim: NTNU.
- Bendixen, M., & Gabriel, U. (2013). Social Judgment of Aggressive Language: Effects of Target and Sender Sex on the Evaluation of Slurs. *Scandinavian Journal of Psychology, 54*, 236-242.
- Bendixen, M., & Kennair, L.E.O. (in press). Judgment of Strategic self-promotion and competitor derogation tactics: A replication of evolutionary predicted mate acquisition tactics in the World's most gender egalitarian culture. *Journal of Social and Personal Relationships*.
- Chivers, M.L., Gieger, G., Latty, E., & Bailey, M. (2004). A sex difference in the specificity of sexual arousal. *Psychological Science, 15*, 736-744.
- Durlak, J.A., & DuPre, E.P. (2008). Implementation matters: A review of research on the influence of implementation on program outcomes and the factors affecting implementation. *American Journal of Community Psychology, 41*(327-350).
- Fasting, K., Brackenridge, C., & Sundgot-Borgen, J. (2003). Experiences of sexual harassment and abuse among Norwegian elite female athletes and nonathletes. *Research Quarterly of Exercise and Sports, 74*, 84-97.
- Fitzgerald, L.F., Swan, S., & Magley, V. (1997). But was it really sexual harassment? Legal, behavioral and psychological definitions on the workplace victimization of women. In W. O'Donohue (Ed.), *Sexual harassment: theory, research, and treatment*. Borston: Allan and Bacon.
- Helseth, H. (2007). Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge: Høgskolen i Nesna.

- Haaland, T., Clausen, S.-E., & Schei, B. (2005). Vold i parforhold - ulike perspektiver: Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge. (Rapport 3/2005). Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Kennair, Leif Edward Ottesen. (2014). Hva skaper seksuell trakassering blant ungdom? *Psykologisk.no – Scandinavian Psychologist, 1*. doi: <http://psykologisk.no/2014/10/hva-skaper-seksuell-trakassering-blant-ungdom/>
- Kennair, L.E.O., & Bendixen, M. (2012). Sociosexuality as predictor of sexual harassment and coercion in female and male high school students. *Evolution and Human Behavior, 33*(5), 479-490. doi: 10.1016/j.evolhumbehav.2012.01.001
- Kruse, A.E., Strandmoen, J.-F., & Skjørten, K. (2013). Menn som har begått voldtekt - en kunnskapsstatus. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Mossige, S., Ainsaar, M., & Svedin, C.G. (Eds.). (2007). *The Baltic Sea Regional Study on Adolescents' sexuality*. Oslo: Nova rapport 18/07.
- Mossige, S., & Stefansen, K. (Eds.). (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge: En selvrapporertstudie blant avgangselever i videregående skole*. Oslo: Nova Rapport 20/2007.
- Pape, H., & Stefansen, K. (2004). Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep. Rapport nr. 1. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Schou, L., Dyb, G., & Graff-Iversen, S. (2007). Voldsutsatt ungdom i Norge - resultater fra helseundersøkelser i seks fylker. Rapport 2007:8. Nydalen: Nasjonalt Folkehelseinstitutt.
- Stefansen, K. (2007). Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporertstudie blant avgangselever i videregående skole. In S. Mossige & K. Stefansen (Eds.), *NOVA Rapport* (Vol. 20: 2007, pp. 48-75). Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Steine, I.M., Milde, A.M., Bjorvatn, B., Grønli, J., Nordhus, I.H., Mrdalj, J., & Pallesen, S. (2012). Forekomsten av seksuelle overgrep i et representativt befolkningsutvalg i Norge. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 49*, 950-957.
- Thoresen, Siri, & Hjemdal, Ole Kristian (Eds.). (2014). *Vold og voldtekt i Norge: En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Oslo: NKVTS-Rapport 1/2014.
- Trondheim kommune og LLH Trøndelag. (2010). *Undervisning om seksualitet: Undervisningsopplegg for lærere og helsepersonall i grunnskole og videregående skole*.

APPENDIKS A (Opprinnelige tabeller fra 2008-rapporten)

Blitt trakassert:

Tabell 5. *Hvor mange ganger siden nyttår har du selv blitt utsatt for nedsettende bemerkninger som "hore", "bitch", "fitte", "kuk" og lignende. Andel oppgitt i prosent.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
På skolen	72,8	11,5	15,7	59,8	5,8	34,4
Utenfor skolen	61,8	15,4	22,8	56,7	7,6	35,7
Fra jevnaldrende gutt	68,8	14,8	16,4	55,2	8,2	36,6
Fra jevnaldrende jente	66,5	15,0	18,5	74,2	5,8	20,0
Fra voksen	95,3	2,4	2,4	89,9	2,8	7,3

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Tabell 6. *Hvor mange ganger siden nyttår har du selv blitt utsatt for nedsettende bemerkninger som "homo", "lesbe" og lignende. Andel oppgitt i prosent.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
På skolen	91,6	3,1	5,2	62,1	9,0	28,9
Utenfor skolen	89,4	4,8	5,7	62,9	7,8	29,3
Fra jevnaldrende gutt	91,5	2,6	5,9	59,8	9,5	30,8
Fra jevnaldrende jente	91,5	3,3	5,2	78,5	4,6	17,0
Fra voksen	97,9	1,2	0,9	91,4	2,6	6,0

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Tabell 7. *Hvor mange ganger siden nyttår har du selv blitt utsatt for seksuelle kommentarer angående din kropp, ditt utseende eller ditt privatliv. Andel oppgitt i prosent.*

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
På skolen	63,4	13,2	23,4	64,5	10,0	25,4
Utenfor skolen	52,9	13,7	33,3	65,1	9,8	25,1
Fra drende gutt	55,6	13,4	31,0	69,4	8,0	22,6
Fra jevnaldrende jente	70,8	11,3	17,8	71,8	7,3	20,9
Fra voksen	82,7	7,9	9,4	88,1	4,6	7,3

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Tabell 8. *Hvor mange ganger siden nyttår har du selv blitt utsatt for seksuelt ladet stirring eller andre ubehagelige blikk. Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %				Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +		Aldri	1 gang	2 gg +
På skolen	75,1	11,3	13,6		79,6	5,7	14,7
Utenfor skolen	52,5	14,2	33,4		75,2	7,5	17,3
Fra jevnaldrende gutt	60,2	13,8	26,1		90,2	3,0	6,8
Fra jevnaldrende jente	86,2	6,6	7,2		75,7	5,8	18,5
Fra voksen	70,3	12,3	17,5		91,5	3,7	4,8

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Tabell 9. *Hvor mange ganger siden nyttår har du selv blitt holdt fast eller klemt på en seksuelt ubehagelig måte. Andel oppgitt i prosenter.*

	Jenter %				Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +		Aldri	1 gang	2 gg +
På skolen	92,7	4,2	3,1		89,9	3,8	6,4
Utenfor skolen	79,4	10,5	10,1		90,3	3,6	6,1
Fra jevnaldrende gutt	80,2	9,7	10,2		92,8	2,3	4,9
Fra jevnaldrende jente	97,6	1,6	0,8		90,9	3,4	5,7
Fra voksen	93,3	3,4	3,3		96,7	1,9	1,4

Note. 2 gg+ = to ganger eller mer

Tabell 10. Andre uønskede ikke-fysiske former for seksuell trakassering. Andel oppgitt i prosenter.

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
<i>Hvor mange ganger siden nyttår har du selv blitt utsatt for...</i>						
at noen uoppfordret viste deg seksuelt ubehagelige bilder og ting?	76,7	14,5	8,8	73,1	11,1	15,8
at noen spredte seksuelle rykter om deg?	72,4	16,3	11,3	77,6	13,6	8,8
at noen spredte bilder av deg med seksuelt innhold på mobiltelefon eller på internett?	96,4	2,9	0,8	95,4	2,6	2,0
brev, telefonoppringinger, SMS, MMS, e-post eller chat med seksuelt innhold	73,9	10,6	15,5	75,4	7,7	16,9

Tabell 11. Andre uønskede fysiske former for seksuell trakassering. Andel oppgitt i prosenter.

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
<i>Hvor mange ganger siden nyttår har du selv blitt utsatt for....</i>						
å bli tatt på brystene eller i skrittet mot din vilje	77,9	11,8	10,3	84,3	5,7	10,0
Å bli kysset mot din vilje	76,8	14,0	9,2	86,3	8,3	5,4
*forespørslers/ krav om seksuelle tjenester/ handlinger	76,6	13,8	9,6	86,4	5,7	8,0

Note. *Forespørslers/krav er behandlet som ikke-fysisk trakassering i 2013/14-studien

Tabell 12. Andelen elever (i prosenter) som rapporterer å ha blitt tvunget til samleie eller munnsex mot sin vilje

	Jenter %	Gutter %
Har du <u>noen gang</u> i livet blitt tvunget til samleie eller munnsex mot din vilje?	9,9	1,5
Har du <u>siden nyttår</u> blitt tvunget til samleie eller munnsex mot din vilje?	3,6	1,5

Trakassering av andre:

Tabell 13. Uønskede ikke-fysiske former for seksuell trakassering.
Andel oppgitt i prosenter.

	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
<i>Hvor mange ganger har du siden nyttår utsatt andre for...</i>						
nedsettende bemerkninger som "hore", "bitch", "fitte", "kuk" og lignende?	65,7	14,0	20,2	50,7	12,8	36,4
nedsettende bemerkninger som "homo", "lesbe" og lignende?	81,9	7,5	10,6	55,6	1,8	32,6
seksuelle kommentarer angående deres kropp, utseende eller privatliv?	77,5	10,6	11,9	65,9	9,2	24,9
seksuelt ladet stirring eller andre ubehagelige blikk?	89,5	5,7	4,8	78,8	7,3	13,9
fremvisning av seksuelt ubehagelige bilder og ting?	96,1	2,6	1,3	85,7	5,8	8,5
Spredning av seksuelle rykter?	88,4	7,8	3,9	87,5	6,0	6,5
spredning av bilder med seksuelt innhold på mobiltelefon eller på internett?	97,3	1,4	1,3	90,9	4,7	4,3
brev, telefonoppringinger, SMS, MMS, e-post eller chat med seksuelt innhold?	90,7	4,5	4,8	85,8	3,4	10,8

Tabell 14. Uønskede fysiske former for seksuell trakassering. Andel oppgitt i prosenter.

Hvor mange ganger har du siden nyttår har du utsatt andre for...	Jenter %			Gutter %		
	Aldri	1 gang	2 gg +	Aldri	1 gang	2 gg +
holding eller klemming på en seksuell måte mot deres vilje?	97,8	1,3	0,9	94,5	2,4	3,1
berøring av brystene eller tatt i skrittet mot deres vilje?	97,9	1,3	0,8	90,9	3,4	5,7
kyssing mot deres vilje?	98,1	1,7	0,3	95,8	1,8	2,4
*forespørsler/ krav om seksuelle tjenester/ handlinger mot deres vilje?	99,1	0,5	0,4	96,4	1,3	2,3

Note. *Forespørsler/krav er behandlet som ikke-fysisk trakassering i 2013/14-studien

Tabell 15. Andelen elever (i prosenter) som rapporterer å ha tvunget andre til samleie eller munnsex siden nyttår

	Jenter %	Gutter %
Har du siden nyttår tvunget noen til samleie eller munnsex mot deres vilje?	0,3	1,0

Region: REK sør-øst	Saksbehandler: Tor Even Svanes	Telefon: 22845521	Vår dato: 05.04.2013	Vår referanse: 2013/408/REK sør-øst C
			Deres dato: 19.02.2013	Deres referanse:

Vår referanse må oppgis ved alle henvendelser

Mons Bendixen
Psykologisk institutt, NTNU

2013/408 Helse og trakassering i videregående opplæring

Forskningsansvarlig: NTNU
Prosjektleder: Mons Bendixen

Vi viser til søknad om forhåndsgodkjenning av ovennevnte forskningsprosjekt. Søknaden ble behandlet av Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK sør-øst) i møtet 14.03.2013. Vurderingen er gjort med hjemmel i helseforskningsloven (hfl.) § 10, jf. forskningsetikklovens § 4.

Prosjektomtale

Sør-Trøndelag fylkeskommune gjorde i 2007 i samarbeid med Psykologisk institutt, NTNU, en større kartlegging av seksuell trakassering blant elever og ansatte i videregående utdanning. I dette forskningsprosjektet skal man undersøke om seksuell trakassering er et økende problem i videregående skole, hva som gjør at noen trakasseres og noen blir trakassert. En ønsker videre å vite hva trakassering er et uttrykk for og hvilken betydning det har for ungdommers helse. Spørsmål som inngår i studien omfatter familieforhold, seksuelle erfaringer og preferanser, oppfatninger og holdninger til seksuelle krenkelser og til ulike grupper i samfunnet, samt personlige karakteristika. Målet med prosjektet er å redusere trakassering i skolen gjennom utvikling av evidensbaserte og målrettede tiltak. Studien vil gjennomføres med webbasert spørreskjemautfylling, og bruk av reliable og validerte måleinstrumenter tilpasset unge voksne og ungdom. Utvalget består av elever og ansatte i videregående opplæring i Sør-Trøndelag, totalt ca. 10 000 personer. Studien er basert på informert samtykke. Prosjektgruppe vil ikke kjenne deltakernes identitet.

Vurdering

Komiteen legger til grunn at undersøkelser gjort via QuestBack, så lenge IP-adresser kan spores og det finnes rutiner for sletting og trekking av opplysninger, vil være å betrakte som aidentifiserte. Dette understrekes også av prosjektleder i søknaden. Videre har komiteen vurdert hvorvidt prosjektet faller inn under definisjonen av medisinsk og helsefaglig forskning, slik dette forstås i helseforskningslovens § 4. Det er komiteens vurdering at selv om prosjektet hovedsakelig er en nyttig kartlegging av opplevd trakassering i videregående skole, inneholder også søknaden og protokollen klare hypoteser relatert til helse. Prosjektet er dermed behandlet med hjemmel i helseforskningsloven.

Det er liten tvil om at spørsmålene i denne studien er av ganske inngående karakter. Noen vil helt sikkert reagere på språk og innhold, mens andre vil ha et avklart forhold til det samme innholdet. Det er på forhånd vanskelig å vurdere i hvilken grad det sensitive innholdet vil påvirke deltakerne. Den virkelige etiske utfordringen ved studien, slik komiteen ser det, er de elevene og ansatte som selv har opplevd den typen overgrep prosjektet omhandler. Også deres reaksjonsmønster er vanskelig å vurdere i forkant.

Det er imidlertid skissert en beredskap som er godt tilpasset studiens omfang. Søker anfører selv at det vil være økt beredskap fra skolenes rådgivningstjeneste og helsesøsterordning i perioden studien pågår, og det vil være mulig å kontakte kompetent personell på kveldstid. Selve studiens gjennomføres i skjermede omgivelser. Det er kun en personlig PIN-kode som vil kunne identifisere den enkelte, og slik reduserer man også muligheten for tilfeldig identifisering. Frivilligheten i prosjektet understrekes både i informasjonen som gis, og i første skjerm bilde ved undersøkelsens start.

Basert på det ovennevnte mener komiteen studien fremstår som forsvarlig.

Vedtak

Prosjektet godkjennes, jf. helseforskningslovens §§ 9 og 33.

Tillatelsen er gitt under forutsetning av at prosjektet gjennomføres slik det er beskrevet i søknaden og protokollen, og de bestemmelser som følger av helseforskningsloven med forskrifter.

Tillatelsen gjelder til 31.12.2013. Opplysningene skal deretter slettes eller anonymiseres, senest innen et halvt år fra denne dato.

Komiteens avgjørelse var enstemmig.

Forskningsprosjektets data skal oppbevares forsvarlig, se personopplysningsforskriften kapittel 2, og Helsedirektoratets veileder for Personvern og informasjonssikkerhet i forskningsprosjekter innenfor helse og omsorgssektoren.

Vi ber om at alle henvendelser sendes inn med korrekt skjema via vår saksportal:
<http://helseforskning.etikk.no>. Dersom det ikke finnes passende skjema kan henvendelsen rettes på e-post til: post@helseforskning.etikk.no.

Sluttmelding og søknad om prosjektendring

Prosjektleder skal sende sluttmelding til REK sør-øst på eget skjema senest 30.06.2014, jf. hfl. § 12. Prosjektleder skal sende søknad om prosjektendring til REK sør-øst dersom det skal gjøres vesentlige endringer i forhold til de opplysninger som er gitt i søknaden, jf. hfl. § 11.

Klageadgang

Du kan klage på komiteens vedtak, jf. forvaltningslovens § 28 flg. Klagen sendes til REK sør-øst. Klagefristen er tre uker fra du mottar dette brevet. Dersom vedtaket opprettholdes av REK sør-øst, sendes klagen videre til Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag for endelig vurdering.

Med vennlig hilsen

Arvid Heiberg
prof. dr.med
leder REK sør-øst C

Tor Even Svanes
seniorrådgiver

Kopi til: jan.dyrstad@svt.ntnu.no